

МЕТАФОРА ЯК ДОМІНАНТА ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

У статті на основі когнітивного підходу до аналізу мовних одиниць досліджено метафоричні вирази як домінанти поетичної картини світу кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Ключові слова: внутрішня форма (ВФ), когнітивна метафора, концепт, метафора, поетичний текст, фрейм.

Ріжко Р.Л. Метафоры как доминанты поэтического текста конца ХХ – начала ХХІ века: когнитивный аспект. *В статье на основе когнитивного подхода к анализу языковых единиц исследуются метафорические выражения, которые выступают доминантами поэтической картины мира конца ХХ – начала ХХІ века.*

Ключевые слова: внутренняя форма (ВФ), когнитивная метафора, концепт, метафора, поэтический текст, фрейм.

Rizhko R.L. Metaphors as a poetic text dominant of the late 20th – early 21st century: the cognitive aspect. *The article presents the results of the cognitive study of metaphoric expressions, which appear in a role of the dominants of poetic picture of the world in the end of the 20th and at the beginning of the 21st century.*

Keywords: internal form (IF), cognitive metaphor, concept, metaphor, poetic text, frame.

Базовим складником поетичної мови кінця ХХ – початку ХХІ століття є **метафора**, що виступає не тільки способом вербального оформлення об'єктивної дійсності, але й особливою формою її пізнання та структурування (креативного переосмислення), засобом впливу на свідомість та емоційний світ реципієнта, фокусуючи в собі різні «рубрики» досвіду¹.

Одним із основних підходів у вивченні метафори є **когнітивний**, суть якого – у дослідженні ментальних процесів та ментальної діяльності людини². Теорією метафори як когнітивного утворення, що народжується в ході продукування смислів у дискурсивному просторі й уміщує, з одного боку, індивідуальний досвід особистості, а з іншого – колективне знання, цінності, норми і правила, що регулюють її поведінку в соціумі, розробляли різні вчені. Так, Н.Д. Арутюнова метафору розглядає як логічну дію перенесення слова-поняття з однієї групи в іншу [2]; А.М. Баранов уважає, що метафора – це специфічна «операція» над знаннями, яка призводить до зміни їх онтологічного статусу: невідоме стає відомим, а відоме – новим [4]; М. Блек наголошує на тому, що метафора – своєрідний трансформатор, що через проєктування головного об'єкта на сферу вторинного за допомогою системи

¹ Метафора є «зряддям когнітивних процесів: формування нових ментальних категорій, утворення нових концептуальних систем, породження нового знання» [23: 219].

² У сферу зацікавлень когнітивної лінгвістики входять «ментальні» основи розуміння мовлення з погляду того, як структури мовного знання представлені («репрезентуються») і беруть участь у переробці інформації [12: 21].

імплікацій створює нову перспективу бачення об'єкта [5]; В.Г. Гак акцентує на пізнавальній функції метафори, тобто визначає її як спосіб мислення та пізнання дійсності [8], М. Джонсон та Д. Лакофф підкреслюють, що метафори використовуються для структурування дійсності й керують інтелектуальною діяльністю людини, її вчинками тощо [18]; Е. МакКормак зазначає, що метафоричні структури забезпечують процес отримання нового знання, утворення нових понять [19].

Серед вітчизняних лінгвістів у цьому напрямі працюють Б. Андрощук (підкреслює маніпулятивну суть концептуальної метафори в політичному дискурсі) [1], О. Балабан (розглядає метафору як інтерактивну категорію, встановлює еквівалентність аксіологічних метафор) [3], А. Григораш [10] та А. Попова (характеризують когнітивну метафору, її типи) [20], Р. Харчук (простежує функціонування субституційних та інтеракційних, когнітивних метафор у поезіях Т. Шевченка) [22] та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених цій мовній величині, все ж спеціального дослідження метафори як домінанти поетичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття на основі когнітивного підходу немає. Саме це й мотивувало вибір теми статті, **актуальність** якої зумовлена: 1) пріоритетним місцем метафоричних структур в індивідуально-авторській картині світу окресленого періоду; 2) застосуванням когнітивного аспекту як стрижневого в сучасній антропозорієнтованій лінгвістиці, що дозволяє розв'язувати численні проблеми, пов'язані з отриманням, обробкою, експлікацією та оперуванням знаннями в мисленні людини.

Мета статті – визначити особливості семантики метафор, які в художньому дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століття функціонують як когнітивні структури.

Матеріал дослідження дає підстави стверджувати, що метафоричні вирази в поетичних текстах означеного періоду виступають не тільки засобом образності, експресивності, але й виразниками концептів, що формують індивідуально-авторську картину світу.

Семантичне наповнення метафор у когнітивній парадигмі розкривається через зіставлення мінімум двох фреймів – першого, де слово в прямому значенні допомагає означити ситуацію чи її фрагмент, і другого, у якому своя структура й інший набір ознак, здатний аналізувати порівнюваний фрагмент дійсності («...ефект когнітивного „мерехтіння” метафори» пов'язаний із процедурами перетворення знань, із множинністю зв'язків зіставлюваних об'єктів, їх накладанням у художньому тексті) [9: 44–45].

Процитоване тлумачення вказує на смислову ієрархічність метафор, їх змістову багатоплановість, розуміння яких неможливе без заглиблення в когнітивний ресурс первинного образу (фрейму) референта вказаного тропа.

Так, нашарування когнітивних, асоціативно-креативних інформантів про референт тропа мотивує творче зіставлення слотів метафори («елементів пропозиції – реальних знань про об'єкт») та її терміналів («елементів асоціативної частини фрейму») [21: 110]. Саме тому образ, наявний в основі

метафоричної структури, є «семантично різноплановим»³ [21: 111]. Це активізує увагу реципієнта, виводить його на інший рівень світовідчуття, розуміння буття, дає змогу свідомо виробити свою позицію стосовно сприйняття відповідного образу [16: 61]. Простежимо, як реалізується сказане вище на прикладах іменникових метафор із художніми означеннями: *Ти була завжди радісною, / але одного разу я побачив / на твоїх плечах чорних птиць, / чорних птиць печалі* (В. Голобородько); *...а ти із очима Діогена / проходиш наскрізь / тримаючи в крижаних пальцях / сірі підсвічники чорнобривців* (Я. Гадзінський); *Кольорові кульки бажань котяться...* (Н. Неждана); *...то може це все-таки не я / за колючим дротом дощу?* (О. Пашук), *...солодке молоко пам'яті для нас двох / розливається в різні глечики* (О. Степаненко); *Бистрі ріки років вже розмили мости. / (О, холодні безжальні ці води!)* (М. Ткачівська).

Фокусуючи усталену (словникові дані) інформацію і контекст (+ фонової асоціації), спробуємо дешифрувати семантичне навантаження образів, закладених у наведених метафорах:

чорні⁴ птиці печалі⁵ → **чорні птиці** (символізують магічні, потойбічні сили, адже, за народними віруваннями, душі померлих вселяються в чорних воронів) + **чорна печаль** (підсилений вияв суму, горя, журби) → сум, журба за померлими;

сірі⁶ підсвічники⁷ чорнобривців⁸ → **сірі підсвічники** (сірого кольору; підсвічник – ВФ – «той, що під свічкою», «під світлом») + **сірі чорнобривці** (означення **сірі** вказує на зів'ялість, невиразність; чорнобривець – ВФ – «той, хто має чорні брови», семи – **чорний** + **брови** (**чорні брови**) – символізують вроду, красу, молодість; **підсвічники** асоціюються зі стеблами квітів) → безжизність краси;

кольорові кульки бажань → **кольорові кульки** (яскраві, забарвлені в різні кольори предмети круглої форми; мають здатність розбиватися) + **кольорові бажання** (різноманітні прагнення до здійснення чого-небудь) → ймовірність здійснення/нездійснення мрій;

колючий⁹ дріт¹⁰ дощу → **колючий дріт** (колючий – ВФ – «той, що має колючки»; дріт із колючками; може поранити) + **колючий дощ** (той, що викликає болісні почуття) → **бути за колючим дротом дощу** – відгородити себе від світу, поринувти в болісні відчуття, які постійно дошкуляють;

³ «провокує різночитання, творить багаторівневість тексту, а отже спричиняє його відкритість» [16: 61].

⁴ Чорний – «1. Кольору сажі, вугілля, найтемніший...» [6: 1605].

⁵ Печаль – «1. Те, що засмучує..., завдає горя, журби» [6: 941].

⁶ Сірий – «1. Колір, середній між білим і чорним... // Позбавлений виразності, яскравості» [6: 1324].

⁷ Підсвічник – «Підставка для свічки або свічок» [6: 964].

⁸ Чорнобривець – «Однорічна трав'яниста декоративна рослина родини складноцвітих із запашними квітками жовтого та брунатно-червоного кольору» [6: 1324].

⁹ Колючий – «Який може колоти і колотися... // Який має колючки; з колючками... // Який викликає почуття болю, що нагадує укол... 2. перен. Який дошкуляє; дошкульний» [6: 557].

¹⁰ Дріт – «Металевий виріб у вигляді гнучкої нитки або тонкого прута...» [6: 328].

*солодке*¹¹ *молоко пам'яті* → *солодке молоко* (молоко, яке не піддавалося бродінню [6: 1355]) + *солодка пам'ять* (збереження тільки хороших вражень, незабутніх, сповнених щастям, позбавлення негативних вражень) → приємні спогади;

*бистрі*¹² *ріки років* → *бистрі ріки* (ті, що швидко, безупинно течуть) + *бистрі роки* (надзвичайно швидко минають; указують на прихід старості).

Зупинимось детальніше на цьому метафоричному відрізку.

Так, стрижневий образ *ріки*, концептуальні імплікації якого – *плинність, рух* – метафорично проєктуються на концепт *роки* (позначають тривалість людського життя), завдяки чому формується метафорична концептуальна модель *роки* (*життя*) – *ріки*, яку можна розуміти так: роки (людське життя) – безупинне явище, що нагадує ріку.

Отже, смислові відтінки представлених епітетів, що входять у структуру метафор, сприяють підсиленню (*чорні, колючий, бистрі*), розширенню рамок образності креативного повідомлення тропеїчних виразів (*сірі, кольорові, солодке*). Проліюстровані метафоричні моделі репрезентують асоціативне сприйняття предмета чи явища позамовної дійсності, яке частково закріпилося в мовній системі як переносне значення слова (*бистрі ріки років* – роки часто порівнюють із плином ріки), або як таке, що належить до індивідуально-авторської картини світу (*чорні птаці печалі, сірі підсвічники чорнобривців, кольорові кульки бажань* та ін.).

Д. Лакофф і М. Джонсон, досліджуючи когнітивну основу формування метафори, зазначають, що метафора – елемент концептуальної системи, за допомогою якого розуміємо й сприймаємо один тип об'єктів у термінах об'єктів іншого типу¹³ [18: 389]. Ми погоджуємося з таким констатуванням, адже метафора в поетичних текстах кінця ХХ – початку ХХІ століття ілюструє багатий асоціативно-образний потенціал, «пропонує особливий ракурс бачення об'єкта» [11: 400], тобто справді дає можливість один об'єкт (денотат) сприймати у вимірі іншого, що збагачує його асоціативну палітру. Порівняймо: *Спекотний полудень безпечно задрімав* (В. Кордун); *А йому вже піввіку блудний вітер ворожить на картах* (О. Забужко); *Ет, заболіла вже й тобі дорога* (А. Мойсієнко); *Стає святішим Божий день, / Святішає розмова / Зі світом, / З добрими людьми / І, навіть, з небесами* (М. Бучко); *Голосить Галя, криком промовляє / і полум'я з розпуки розпукає* (В. Стус); *Життя дочиталось. Лишився зміст. / Тираж. Ціна. Вітер в полі* (Т. Федюк); *Як дикий мед, горенять мої сльози* (Л. Голота); *І очі скляніють та свята не бачать...* (Н. Неждана).

¹¹ Солодкий – «1. Який має приємний смак, властивості цукрові, медові... 3. Який викликає приємні відчуття, дає насолоду. 4. перен. Який дає відчуття приємності або виражає задоволення; щасливий» [6: 1355].

¹² Бистрий – «Який дуже швидко рухається (бігає, літає, плаває, тече і т. ін.)» [6: 78].

¹³ Метафора – перенесення когнітивної структури, прототипно пов'язаної з певним мовним утіленням, з однієї ділянки, до якої вона належить, на іншу. При цьому одна концептуальна сфера проєктується на іншу, відбувається певна експансія концептів ділянки-джерела і, як наслідок, захоплення й освоєння ними ділянки-мети [18: 389].

Аналіз виділених вербонічних метафор розпочнемо з розкриття їх внутрішніх форм як концептуальних ознак, закріплених у слові [9: 34], мотиваційних основ креативного використання лінгводиниці. Так, у наведених метафоричних виразах експліцитні ВФ дієслів (семи *дрімота*, *ворожба*, *біль*, *святість*, *розулка*, *читання*, *горе*, *скло*), маніфестуючи первинні образи, фрейми (когнітивні смислові вектори), розширюють зміст метафор, який насамперед формується уявою реципієнта, його сприйняттям.

Спробуємо розкрити семантику представлених вище тропеїчних структур.

У першому поетичному сегменті антропоморфну метафору *полудень задрімав* (ВФ дієслова – сема *дрімота*) трактуємо як стан суб'єкта: «поринув у напівсонний стан, стан спокою, нерухомості, бездіяльності». Активізуючи фонові знання, декодуємо: *полудень* – час найвищого сонцестояння над горизонтом; середина дня [6: 1038]. Контекст свідчить про літню пору (*Спекотний полудень*), отже, умовно можна визначити: *полудень* – час відпочинку людей (наведена тропеїчна структура пояснюємо також як синекдоху: *полудень задрімав* – люди задрімали (перебувають у стані спокою, бездіяльності)).

Творче «повідомлення» *вітер ворожить* (ВФ дієслова містить сему *ворожба*) можна дешифрувати так: вербалізований денотат «визначає долю, передбачає (вгадує) майбутнє». Ключовий образ (*вітер*) у свідомості інтерпретатора асоціюється з дорогою, шляхом, на що вказує епітет *блудний* («не тримається дому»: 1. Який блудить, блукає, постійно змінюючи місце перебування; 2. Який рухається в різних напрямках [6: 89]). Із контексту розуміємо: головний герой половину свого життя (*ніввіку*) «проживає у світах», шукаючи кращої долі, сподіваючись «світлого» майбутнього.

Дієслівна тропеїчна структура *заболіла дорога* апперцепіюється завдяки «прочитанню» особливостей реалізації когнітивного потенціалу внутрішньої форми вербоніма *заболіла* – семи *біль* («Відчуття фізичного страждання. // Своєрідний психофізіологічний стан людини, який проявляється в неприємному, гнітючому, інколи нестерпному відчутті» [6: 81]). Стрижневе слово в метафорі можна трактувати по-різному (залежно від мовного досвіду реципієнта), однак домінантним буде: «завдала страждань, муки; призвела до туги, журби; додала переживань, хвилювання; стала важкою» тощо. Контекстом (*Ет, заболіла вже й тобі дорога*) мотивується й інше смислове розгалуження метафоричної структури: вимушеність ліричного героя «податися в дорогу» (через певні життєві обставини, негаразди).

Тропеїчний сегмент *святішає розмова* (ВФ дієслова містить сему *святість*¹⁴) акцентує на такому смислового наповненні: «розмова стає святою, чистою, доброю, широю, благородною; набуває божественної сили». У контексті йдеться про «святий Божий день» (*Стає святішим Божий день...*). Увесь поетичний текст дає підставу припустити: автор має на увазі день Різдва Христового (народження Ісуса Христа). Виходячи із цього, значення

¹⁴ Святість – «Властивість за значенням святих... // Риси, властиві святому» [6: 1301].

наведеної дієслівної метафори можна інтерпретувати як колядування (прославляння Ісуса Христа)¹⁵, виголошування віршів на Різдво Христове¹⁶, вертеп.

Зупинимося ще на виділених вище метафоричних сполученнях. Так, метафора *полум'я розпукає* (*полум'я з розпуки розпукає*) інформує: полум'я підсилюється, виростає. ВФ дієслова, експлікуючи фрейм *розпука*, розгалужує смисл повідомлення: виникає великий душевний біль, страждання, підсилюється безнадія, відчай.

Наповненість метафоричної моделі *життя дочиталось* (ВФ дієслова містить сему *читання*) достатньо прозора: те, що означаване предикатом, *закінчилось, пройшло*. У контексті *життя* асоціюється з твором (книгою): *Життя дочиталось. Лишився зміст. / Тираж. Ціна...*

Оказіоналізм у метафоричній сполучі *горенять сльози* (ВФ дієслова – сема *горе*) декодуємо як ридання, наповнені горем, душевними переживаннями, смутком; сльози від горя, біди; а дієслівний компонент у метафорі *очі скляніють*¹⁷ (ВФ дієслова – сема *скло*) характеризує очі як такі, що стають нерухомими, черствими, байдужими.

Отже, внутрішня форма слова, експлікуючи якусь одну «концептуальну ознаку» (*задрімав – дрімота, ворожить – ворожба, заболіла – біль, святішає – святість, розпукає – розпука, дочиталось – читання, горенять – горе, скляніють – скло*), здатна актуалізувати різне семантичне наповнення метафоризованого референта, що виявляє передусім індивідуально-авторське сприйняття дійсності.

Матеріал дослідження дав змогу виділити **антропоморфну метафору**¹⁸ як один із найпродуктивніших типів метафоризації в поетичних текстах кінця ХХ – початку ХХІ століття. На нашу думку, цей факт можна пояснити тим, що свідомість представників української лінгвокультури задекларованого періоду великою мірою пов'язана з фольклорною традицією¹⁹. Однак варто зауважити, що мовна картина світу кінця ХХ – початку ХХІ століття насамперед відбиває індивідуально-авторське, креативне бачення світу, створюючи метафоричні моделі як «своєрідні концептуальні матриці» [17: 33] різних «рубрик» досвіду.

Розгляньмо поетичні контексти, у яких нами визначено метафоричні схеми, що репрезентують різні концептосфери та їх складники (початкові

¹⁵ Як зазначає О. Воропай, «на колишній Гетьманщині, в Слобідській Україні та в Гуцульщині» починають колядувати «на перший день Різдва Христового» [7: 77].

¹⁶ «Змістом різдвяних віршів були священні події, які звичайно згадує церква під час різдвяного Богослуження. Деякі з цих віршів були, очевидно, частинами вертепних драм» [7: 127].

¹⁷ Ядерний образ *очі* «виконує роль як деталі зовнішнього портрета, так і маркера внутрішнього світу особистості» [13: 44] («очі – дзеркало душі»).

¹⁸ Антропоморфізацію кваліфікуємо як оживлення предметів, понять і явищ, се-мема яких збагачується семою «людинотожність» [14: 7].

¹⁹ Персоніфікація як різновид метафори співвідноситься передусім із первісним міфологічним світоглядом, збереженим дотепер у глибинах етногенетичної пам'яті, в архетипах [17: 35].

поняттеві «ділянки-джерела», напрями метафоричної експансії), фрейми й асоціати (метафоричні образи, сформовані уявою читача):

1) концептосфера «природні явища» + фрейм «людина»²⁰ = асоціат²¹: *Горюх зацвів двома пелюстками / У вересневому саду, / Де грає вітер на дуду / В подертім від дощу картузику* (А. Мойсієнко) (*вітер + грає на дуду; в подертім картузику = хлопець-музикант, бідно одягнений*); *То ще не дощ – одна краплина, / Лицем притиснувся до скла, / Зі мною стрілася очима, / Зняковіла і втекла* (В. Мельник) (*краплина + лице; стрілася очима; зняковіла; втекла = сором'язлива дівчина*).

2) концептосфера «рослинність» + фрейм «людина» = асоціат: *...в парку вальсують дерева в темні повітря* (Л. Мельник) (*дерева + вальсують* (ВФ слова – сема вальс) = *пари танцюють вальс*); *це пора репетицій / дерева виходять на сцену* (Н. Білоцерківцев) (*дерева + репетиції; виходять на сцену = актори*); *Берізка одягла звабливу рясу, / Тоненький шовк торкає ледь колін – / Струнка тендітність з білого фаянсу! / Тоненькі коси – струни мандолін!* (М. Ткачівська) (*берізка + одягла звабливу рясу; коліна; коси = дівчина-красуня, звабниця*); *Сонях старенький смутно згорбатів* (І. Жиленко) (*сонях + старенький; згорбатів = старенький дідусь*); *...троянда на вікні украла день* (М. Воробйов) (*троянда + украла = злодійка*).

3) концептосфера «темпоральність»: а) «частини доби» + фрейм «людина» = асоціат: *Той ранок стинає літо білим мечем* (І. Ципердюк) (*ранок + стинає мечем = воїн*); *Ранок липневий припав на коліна / Й щиро до Бога за дощик моливсь* (М. Турчин) (*ранок + припав на коліна; щиро до Бога моливсь = побожний чоловік*); *Виходить вечір на скелі голі, / Виймає з тайстри окраєць хліба... // Виходить вечір в крисані теплий, / І сніг іскриться на сивих бровах. / А понад світом – звізда вертепна. / І Бог – предвічний. І радість – нова* (М. Савка) (*вечір + виходить; виймає з тайстри окраєць хліба; в крисані; сиві брови = господар*); б) «пори року» + фрейм «людина» = асоціат: *Зима, ковзнувши поглядом морозним, / на нас плечима знизує дарма* (М. Савка) (*зима + морозний погляд; знизує плечима = сувора жінка*); *Зима спізnilась на автобус вчора* (О. Пашук) (*зима + спізnilась на автобус = заклопотана дівчина/жінка*); *Ловить осінь за літом літо / У долоні свої тремкі* (М. Савка) (*осінь + ловить; долоні = грайлива, весела дівчина*).

4) концептосфера «просторовість» + фрейм «людина» = асоціат: *На щоці у планети – сльоза... / На щоці у планети – родимка* (В. Коломієць) (*планета + щока; сльоза; родимка = сумна жінка*); *Терпляче жде сувора далина* (В. Мельник) (*далина + терпляче жде; сувора = терпляча, але сувора жінка*); *Плаче земля, що тебе проводить на чорний ковчег* (Д. Кремінь) (*земля + плаче; проводить = дружина/мати*); *Земля повертається / Обличчям до сонця* (А. Мойсієнко) (*земля + обличчя = жінка*). «Включивши» фонові знання, декодуємо

²⁰ Портретна характеристика (а також назви частин тіла, внутрішніх органів людини); активні дії, психофізіологічні процеси/стани та ін., характерні для власне живого.

²¹ Той образ, «інформація, уявлення, конотації, які виникають у реципієнта при сприйнятті слова» [15: 45].

міфологічний зміст наведеної метафоричної структури – «відгомін дохристиянських вірувань наших предків: *жінка, мати* → *земля*» [17: 33].

Як бачимо, асоціації становлять інформаційний стрижень представлених поетичних сегментів, оскільки виражають імпліцитне значення концептуальних (опорних) одиниць (напр.: *вітер* + *грає на дуду; в подертій картузику* = *хлопець-музикант, бідно одягнений; краплина* + *лице; стрілася очима; зняковіла; втекла* = *сором'язлива дівчина* тощо).

Таким чином, матеріал дослідження дає підстави стверджувати, що метафори в художніх текстах кінця ХХ – початку ХХІ століття є не тільки засобом образності й експресивності, а насамперед – когнітивними одиницями, концептуальними виразниками індивідуально-авторської картини світу. Вони взаємодіють із усіма складниками поетичних контекстів, зокрема художніми означеннями, які сприяють інтенсифікації образності креативногоповідомлення тропічних виразів (*чорні пташці печалі, сірі підсвічники чорнобривців, кольорові кульки бажань*). Семантика метафор тісно пов'язана із внутрішньою формою їх стрижневих елементів, що сприяє експлікуванню первинних образів, тих фреймів, що розширюють зміст метафоричних структур, які справді виступають домінантами поетичних текстів аналізованого періоду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук Б. Метафора як трансформатор політичної реальності / Богдан Андрощук // Семантика мови і тексту : Матеріали Х Міжнародної конференції. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І.Я., 2009. – С. 8–10.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека : [Монографія] / Н.Д. Арутюнова. – М. : «Языки русской культуры», 1999.
3. Балабан О. Еквівалентність метафорично-аксіологічної концептосфери з семіотичним протиставленням *чистий / брудний* / Олена Балабан // Семантика мови і тексту : Матеріали Х Міжнародної конференції. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І.Я., 2009. – С. 20–22.
4. Баранов А.Н. О типах сочетаемости метафорических моделей / А.Н. Баранов // Вопросы языкознания. – 2003. – № 2. – С. 73–94.
5. Блэк М. Метафора / Макс Блэк // Теория метафоры : [сборник; пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз.; вступ. ст. и сост. Н.Д. Арутюновой; общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной]. – М. : Прогресс, 1990. – С. 153–172.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.
7. Воропай О. Звичаї нашого народу : Етнографічний нарис / Олекса Воропай. – К. : «Оберіг», 1991. – Т. 1.
8. Гак В.Г. Языковые преобразования : [Монографія] / В.Г. Гак. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1998.
9. Голянич М.І. Внутрішня форма слова і дискурс : [Монографія] / Марія Голянич. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІП Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка, 2008.
10. Григораш А. Когнітивна метафора серед типів мовних метафор / А. Григораш // Тези Всеукраїнської наукової конференції «Провідні лінгвістичні концепції кінця ХХ ст.». – Львів : ЛДУ. – 1996. – С. 68–70.
11. Гуцуляк Т. Текстотвірна роль метафори в організації образно-змістової структури новел Ольги Кобилянської (на матеріалі новели «Битва») / Тетяна Гуцуляк // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. – 2009. – Випуск 475–477. – С. 399–403.
12. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В.З. Демьянков // Вопросы языкознания. – 1994. – № 2. – С. 17–33.
13. Дядченко Г. Метафоричні структури тематичної групи «людина» у сучасній українській поезії / Ганна

- Дядченко // Культура слова. – 2006. – Випуск 66–67. – С. 42–47. 14. **Єщенко Т.А.** Метафора в українській поезії 90-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Т.А. Єщенко. – Запоріжжя, 2001. 15. **Климкова Л.А.** Ассоциативное значение слов в художественном тексте / Л.А. Климкова // Филологические науки. – 1991. – № 1. – С. 45–54. 16. **Кравець Л.** Генітивна метафора як елемент текстової структури / Лариса Кравець // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 60–71. 17. **Кравець Л.** Міфологемна мотивація метафор української поезії ХХ століття / Лариса Кравець // Дивослово. – 2007. – № 5. – С. 32–37. 18. **Лакофф Д.** Метафоры, которыми мы живём / Джордж Лакофф, Марк Джонсон // Теория метафоры : [сборник; пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. ; вступ. ст. и сост. Н.Д. Арутюновой ; общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной]. – М. : Прогресс, 1990. – С. 387–416. 19. **МакКормак Э.** Когнитивная теория метафоры / Эрл МакКормак // Теория метафоры : [сборник; пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. ; вступ. ст. и сост. Н.Д. Арутюновой ; общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной]. – М. : Прогресс, 1990. – С. 358–387. 20. **Попова А.О.** Когнітивна метафора та її типи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 „Загальне мовознавство” / А.О. Попова. – Донецьк, 2003. 21. **Стефурак Р.І.** Асоціативно-образний потенціал внутрішньої форми слова в поетичному тексті (на матеріалі української поезії 60-90 років ХХ століття) : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Стефурак Роксолана Іванівна. – Івано-Франківськ, 2003. 22. **Харчук Р.** Що таке метафора / Роксолана Харчук // Дивослово. – 2010. – № 4. – С. 16–17. 23. **Штерн І.Б.** Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики : Енцикл. словник для фахівців з теоретич. гуманіт. дисциплін та гуманіт. інф-ки / І.Б. Штерн. – К. : «АртЕк», 1998.